

ZGORNJE GORENJSKE

Društvo za cerebralno paralizo

Datum: 11. november 2013

POROČILO O OGLEDU PRIREDITVE ČAROVNICE PRI MOSTU V ČRNCIH

Noč čarovnic ali Halloween je že stoletja ena najbolj čarobnih noči v letu. Je noč moči, ko je tančica med našim svetom in onostranstvom najtanjša. Zato imajo mnogi vpogled na drugo stran, lahko komunicirajo s predniki ali napovedujejo prihodnost. Ne glede na to, da je Halloween vedno bolj popularen le redki vedo kakšna je tradicija tega praznika. Tradicija sega 2000 let nazaj in izhaja iz področij sedanje Irske, Velike Britanije in severne Francije, ozemlja, na katerem so prebivali Kelti. V 18. stoletju so jo iz Irske na ameriška tla prinesli priseljenci. Ime se navezuje na Hallow Evening (na Irskem " E'en ") torej predvečer Krščanskega praznika Vseh Svetih. Keltom je 31. oktober pomenil konec starega in začetek novega leta, oznanjal je prihod dolge in mrzle zime. Korenine tega praznovanja segajo v obred izkazovanja spoštovanja do naših prednikov. Praznuje se ga na sončni zahod 31. oktobra. To je ena izmed najbolj duhovnih noči v letu, druga je na Beltane, kar pomeni, da je tančica med svetovi najbolj tanka in je duhovom dovoljeno potovanje med realnostmi. To je čaroben čas, ko so zakoni časa in prostora začasno ukinjeni. Komunikacija s predniki je v tem času najlažja. To je čas, ko se povezujemo z boginjo, ki predstavlja temno plat skrivnosti, poznano kot starko ali modro žensko Hecate in Carridween. 31. oktobra je za vse čarovnice prav poseben dan, čarovniško novo leto. Kelti so ta praznik imenovali tudi tretja žetev ali Samhain, to je bilo pogansko novo leto. Samo ime pomeni konec poletja, ko se začne temačna zimska polovica leta. To je obdobje ko prestol zasede kralj Božjega drevesca in se umakne kralj Hrasta, ki vlada svetlemu delu leta. Boginja žaluje za svojim kraljem, vendar je ob tem času že noseča z bogom, ki se bo ponovno rodil na Yule, praznik zimskega solsticija. Samhain je bil najpomembnejši praznik v letu. Na ta dan naj bi se bili duhovi mrtvih sposobni pomešati med žive. Lord Samhain je bil » gospodar teme «, ki je pomagal dušam umrlim med letom, v podzemlje. Ogenj, ki so ga med praznovanjem kurili, naj bi odganjal duhove, vile, čarovnice in demone, ki naj bi bili sestavni del sprevoda. Da bi se skrili pred duhovi, so se prebivalci oblekli v kostume iz kož in na glavah nosili maske živali. V prvem stoletju so k temu praznovanju močno prispevali Rimski običaji, predvsem praznovanje Feralia (Rimski praznik iz konca oktobra, dan mrtvih) in Pomona (praznik rimske boginje sadja in dreves). Kasneje so na spremembe praznika vplivali Druidi. Druidi so bili kasta sestavljena iz duhovnikov, znanstvenikov, poetov in učenjakov in so nastopali v vlogi duhovnih vodij in prenašalcev znanja. Kristjani so se trudili dati poganskim praznikom nov pomen zato so v njih uvajali spremembe. Samhain je bil označen za zlo, ljudje, ki so se držali starega načina praznovanja pa označeni za čarovnice in bili preganjani. Kljub temu se je praznovanje Halloween (Noč čarovnic) na predvečer Vseh Svetih obdržalo do danes. Mnoga imena tega praznika so Dan mrtvih, Tretja žetev, Vsi sveti, Samana. Kelti so verjeli, da so se naravni zakoni časa in prostora na ta dan spremenili, da se je odprlo časovno okno skozi katerega so se duhovi lahko pomešali med žive. To je bila noč, ko so se umrli lahko vrnili na svojo zemljo in se pridružili svojim družinam ali klanom. Na gomilah so prižigali bakle v linijah, ki so duhovom kazale pot. Iz te stare tradicije je nastala ena izmed najbolj znanih ikon tega praznika Jack - o - lanterna. V tem času se spomnimo prednikov in tistih, ki so preminuli pred nami. Pošljimo svojo ljubezen in

hvaležnost svojim prednikom in se jih spomnimo s svečko. Halloween je praznovanje, ko se predvsem otroci oblečejo v kostume in gredo od hiše do hiše po sladkarije. Tradicionalno so " gostijo mrtvih " praznovali v keltskih deželah tako, da so ponoči zunaj na stopnicah ali na oltarjih pustili krožnik hrane za duše mrtvih. Iz stare Irske tradicije je Jackova svetilka vodila izgubljeno dušo Jacka, razvpitega sleparja, ki je bila zataknjena med svetovi. Ker ni mogel ne v Nebesa ne v Pekel je ostal ujet med svetovi in dobil je žerjavico, ki mu je osvetljevala pot skozi temo. Originalno so na Irskem izdoblili repo in vanjo položili svečo, ki je pomagala voditi Jackovo izgubljeno dušo nazaj domov. Od tukaj termin Jack - o - lantern. Kasneje so začeli uporabljati buče. Sveča, ki nameščena na oknu, vodi duše v deželo večnega poletja. Na ta dan postavimo izrezljano bučo s svečo pred vhodna vrata ali na okno da bodo odvrčale zle duhove. Vse pridelke, ki so ostali na polju, so pustili kot darilo duhovom narave in jih niso pobirali, saj so bili kot tabu.

V četrtek 31. oktobra 2013 smo se v dopoldanskih urah odpravili na pot proti Prekmurju natančneje v vas Črnci, kjer že drugo leto zapored prirejajo Prireditev - Čarovnice pri mostu. Naš prvi postanek smo naredili v Gostilni Grof na Vranskem, kjer so nas prisrčno sprejeli in postregli s čaji in kavami. Pot smo nadaljevali do vasi Črnci, kjer že drugo leto zapored Gostišče Vrtnica organizira prireditev Čarovnice pri mostu. Ob prihodu nas je prisrčno sprejel organizator prireditve Simon Grlec in nam predstavil čarovniško obarvan in močno začaran most na reki Muri, kjer so ta dan čarale čarovnice. Vsepovsod je bilo slišati krike čarovnic in vzdušje je bilo prav čarobno. Manjkalo ni prav nič, kar k pravi noči čarovnic spada: dolgi nosovi, klobuki, metle, Najprej smo si ogledali kako tekmovalci pripravljajo čarovniški bograč, zatem je sledilo čarovniško šloganje in priklic čarovnic z Mure ter zbiranje čarodejev in čarovnic. Pozneje smo si ogledali plesno rajanje čarovnic s skupino Weekend band. Poleg čarovnic smo si ogledali domiselno okrašene stojnice, kjer so čarovnice navduševale s svojimi domačimi jedmi (retaši, bograč, zelje s pečenico, ocvirkove pogače, langaš, pečeni kostanji, namazi in še več drugih čarovniških dobrot za najmlajše in tiste malo starejše). Celo popoldne so potekale različne otroške delavnice, kjer so otroci risali, barvali ter delavnica z bučami, kjer smo izrezovali buče ter jih krasili. Sam most in območje pred mostom je bilo v slogu čarovniškega rajanja in okrašeno z izrezljanimi in okrašenimi bučami, baklami, lučkami in raznimi figurami. Obiskovalci smo lahko sodelovali v izboru » Naj čarovnice «, seveda primerno našemljeni v najbolj originalne čarovnice, s svojimi bučami pa smo lahko sodelovali v izboru naj izrezljane in naj okrašene buče, kjer so predvidene lepe nagrade ... V popoldnevu so potekale viteške igre, srednjeveške zarote in družabne igre. Ko se je začelo malo mračiti so nam predstavili zgodovino čarovnic in gradu v Črncih. Območje Apaškega polja je bilo poseljeno že v neolitiku in potem vedno gosteje prav do konca antike. Čeprav je ozemlje arheološko slabo raziskano pa vemo, da so se v zgodnjem srednjem veku in prej tod gibala in naseljevala različna plemena (Iliri, Kelti, Rimljani, Germani, Huni, Langobardi ...). Fizični ostanki so vidni v obliki ilirskih gomil, raztresenih po okoliških gozdovih ter rimski medaljon s podobo zakoncev iz 2. stoletja, vzidan v vežo dvorca Freudenau v Črncih, ki pa verjetno ni bil najden na tem ozemlju. V obdobju srednjega veka lahko zaznamujemo dve obdobji v katerih so se na tem ozemlju poseljevali Slovani: predmadžarsko in pomadžarsko, ki se je končalo šele v 13. stoletju. V tem obdobju so nastali danes že „ izginuli “ strelski dvorci, v njihovi okolici pa naselja. Upravno je takrat ozemlje pripadalo Štajerski, cerkveno pa salzburški nadškofiji in njeni radgonski pražupniji. Značilne so bile sklenjene vasi na ravnini in majhna razkropljena naselja po gričih. Območje je bilo zaradi bližine reke Mure ter rodovitne zemlje že od nekdanj zelo primerno za obdelovanje. Že v 12. in v začetku 13. stoletja so omenjene vasi Plitvica, Črnci in Apače. Usoda krajev in prebivalstva je bila v veliki meri odvisna od reke Mure, njene širokogrudnosti in muhavosti. Poplave, ki jih je reka prizadejala območju apaškega polja so bile velikokrat katastrofalne in so odnašale cele vasi. Vzporedno je v valovih potekala nemška kolonizacija. Zgodovina baročnega dvorca Freudenau v Črncih ter kužnih znamenj na področju celotnega Apaškega polja govori, da je na mestu dvorca Freudenau že sredi 13. stoletja stal strelski dvorec, ki je omenjen v Otokarjevem deželnem knežjem urbarju 1265 - 1267. Današnja baročna stavba je iz začetka 17. stoletja. Po njegovih načrtih naj bi zgradili biser baročne arhitekture na Slovenskem. Dvodelni francoski park prištevamo med zgodnejše tovrstne baročne stvaritve na Slovenskem, a je zelo slabo ohranjen. Podobno je z ostanki kapele na severnem robu posestva, ki je že skoraj razpadla. Posebnost dvorca je okrogli rimski relief iz 2. stoletja, vzidan v veži severnega vhoda, ki predstavlja zakonca. Skozi stoletja je dvorec zamenjal več lastnikov, v začetku 20. stoletja pa je njegov lastnik postal dunajski veletrgovec s kavo Julius Meinl. Med drugo svetovno vojno je dvorec zasedel okupator, Meinl pa je z ženo, ki je bila židovskega porekla, zapustil posestvo. V tem času naj

bi bilo v parku tudi teniško igrišče. Po 2. svetovni vojni je dvorec Freudenau prišel v last države Jugoslavije, pozneje je prostore v njem koristil kmetijski kombinat. Dvorec je pred kratkim dobil privatnega lastnika. Med 15. in 18. stoletjem je tod razsajala kuga. Na to kažejo številna kužna znamenja iz tega časa, zgrajena ob cesti od Apač do Cmureka, ki predstavljajo mejo, do kod naj bi se kuga širila. Apaška cerkev Marijinega vnebovzvetja je omenjena okrog leta 1440, po zadnjih podatkih pa naj bi bila še približno 200 let starejša. Njena glavna znamenitost je rozeta, ki je ena znamenitejših v srednji Evropi, saj je izklesana iz enega samega kosa kamna. Cerkev je velika in na širšem območju spada med starejše. Leta 1929 je kraj dobil tudi luteransko skupnost. Sestavljajo jo predvsem priseljenci iz Prekmurja. Nekdanjo hišo so preuredili v evangeličansko cerkev, ki stoji in deluje še danes. Tudi šolstvo ima na tem območju dolgo zgodovino, saj so leta 2004 praznovali 200-letnico organiziranega šolstva v Apačah, zadnji podatki pa kažejo da naj bi šolstvo obstajalo že prej. V prvi polovici 20. stoletja sta v Apačah delovali dekliška in deška šola. Danes stoji v Apačah ena najmodernejših osnovnih šol v Sloveniji. Prebivalstvo na apaškem polju se je ukvarjalo pretežno s kmetijstvom, vinogradništvom, z obrtjo, posebnost pa so bili številni mlini, za katere je bil speljan poseben kanal Mure, enajst - mlinski kanal. Nekaj starih mlinov stoji še danes, npr. v Črncih in Segovcih. Prebivalstvo se je po popisih iz 19. stoletja po večini opredeljevalo za nemško govoreče, saj je bilo območje skozi zgodovino močno kolonizirano, vendar pa po tem ne moremo sklepati, da je bila velika večina nemškega porekla. Po prvi svetovni vojni je z nastankom kraljevine Jugoslavije uradni jezik postal slovenski. Še zmeraj pa je na tem prostoru živelo veliko t.i. "apaških Nemcev". Po 2. svetovni vojni je teh ostalo le nekaj družin, na ozemlje pa se je priselilo prebivalstvo z območja celotne Slovenije. Obstajal je običaj, da so mlade neveste dobile hrastov list kot znak, da so odrasle in lahko rodijo potomce. To naj bi simboliziralo predvsem plodnost. Hrast zaradi svoje žilavosti in trdnosti simbolizira tudi moč. Znan je rek: „ Močan kot hrast “. Prav zaradi tega so hrastov les uporabljali tudi sodarji. Ponekod pa je hrast poleg vrbe simboliziral tudi drevo, pod katerim se zbirajo čarovnice. Če v soju mesečine pogledamo v mogočno krošnjo Niderlovega hrasta velikana, vemo zakaj. Še mnogo bolj skrivnosten pa je naš hrast, Oče panonskih hrastov. Morda ga je zasadila rimska vojska, ki je tukaj našla zavetje pred bitkami z germanskimi plemeni. Morda je v njegovi senci stal sam Atila, ko je s svojimi Huni drvel nad rimsko državo in podjarmil vse, ki so mu bili napoti. Morda so pod njim našli zavetje naši predniki Slovani, ko so naseljevali to območje. In morda je naslednji dan reka Mura ponovno prestopila bregove in potisnila naš hrast v tisočletni sen. Sedaj je spet prišel na plano, da bi nam nekaj povedal. V obdobju od 15. do prve polovice 18. stoletja je zanimiv tudi fenomen preganjanja čarovništva. Čarovniški procesi imajo svoje korenine v verovanju v hudiča in v strahu, ki je ljudi prevzel že ob njegovi omembi. Bistveni temelj za obsodbo je bilo priznanje zato so pri zasliševanju uporabili različne metode mučenja: natezalnice, čarovniški stol z iglami, drobljenje prstov, mučenje z vodo, itd., da so obtoženega prisilili k priznanju. Čarovniški proces je naziv za sodni postopek proti osebam, ki so bile obtožene čarovništva. Čarovništvo je bilo hujše kaznivo dejanje, ki se je pojavilo v Evropi v srednjem veku, v katerem so bile obtožbe večinoma povezane z zlobnimi duhovi, hudičem, slabo letino ter vplivom na vremenske razmere. Razlog za obtožbe je bil pogosto maščevalne narave, saj so ljudje čarovnicam pripisovali krivdo za neurja, točo in druge vremenske neprilike. Vrh preganjanja zaradi čarovništva je doseglo v drugi polovici 17. stoletja predvsem zaradi veliko naravnih katastrof v tem času: požari, poplave, slabe letine, vojne, kužne bolezni. Med preganjanji je bilo največ žensk, medtem ko je bilo moških manj, za sojenje v čarovniških procesih pa je bilo pristojno deželsko sodišče, pri katerem je bil trajno nameščen krvni sodnik. Velika večina je bila obsojenih na smrtno kazen, z živim sežigom na gmadi. Zanimiv primer izhaja iz vasi Črnci, kjer je leta 1699 bila zaslišana gospa Webner. Do obtožnega predloga zaradi čarovništva ni prišlo, kljub temu da je bila dvakrat prevedena k preiskovalnemu sodniku na zaslišanje. Janez Adam Toplak upravnik gosposčine Gornja Radgona in deželskega sodišča je dobil pritožbo od grofice Marie Eleonore Ursin in Rosenberg, rojene Khisl, ker ni pričel kriminalnega postopka proti ženi podložnika v Črncih Adama Kanca, Veroniki, po domače Webnerjevi, zaradi čarovništva. Webnerjevo so v letu 1699 zaradi domnevnega čarovništva in zato, ker bi naj doma imela škrate, ki so ga sosede večkrat videvali v podobi škopnika (šopu goreče slabe podobno bitje, ki leta ponoči; škopnik tudi prinaša nesrečo), ko je priletel in odletel v Webnerjevo hišo. Prijava je bila na deželsko sodišče Gornja Radgona podana že dvakrat in obakrat je bila obtožena izpuščena, kar je med podložniki povzročilo veliko vznemirjanje. Grofico so zato tujci kot domači podložniki oblegali s pritožbami, da je treba zadevo pred deželnim sodiščem raziskati, saj naj bi jim škrate nosil hrano, mleko in druge stvari. Kot že navedeno je bila osumljenka po izpovedi prič na koncu oproščena. V letu 1652 je bila, glede

čarovništva, zaslišana tudi Eva žena obrtnika Gregorja N. iz Žiberc. Zaslišanje prič je izpadlo negativno. V večernih urah so izbrali naj čarovnico in naj bučo. Priča smo bili tudi lovu in sežigu čarovnice ter plesu okrog ognjene grmade. Vso dogajanje pa je popestrila tudi skupina Čira. Pred končnim odletom čarovnic v letu 2013 se je plesalo do jutranjih ur.

Namen ogleda prireditve Čarovnice pri mostu je bil v prvi vrsti aktivno preživljanje prostega časa, ki je povezano z zabavo, navezovanjem novih poznanstev in spoznavanjem lepote, zanimivosti ter običajev različnih krajev naše države - z namenom razbremenitve družine, pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah, druženje, krepitev povezovanja med starostnimi generacijami in sprejemanje drugačnosti, s tem pa želimo invalidnim osebam pomagati pri vključevanju v normalno življenjsko okolje, naučiti jih samostojnega in neodvisnega življenja ter osamosvajanja od staršev, po drugi strani pa pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah.

Iskreno se zahvaljujemo organizatorju prireditve Čarovnice pri mostu Simonu Grlecu za topel sprejem, prijaznost in pozornost do naših članov ter večerno pogostitev s pijačo, Gostilni Grof za donirane kave, Panviti Mir d.d. iz Gornje Radgone za klobase za kuhanje, Mercatorju d.d. Ljubljana za kislino zelje Dobrodelnemu društvu Sladki nasmehi za pomoč otrokom za donacijo mafinov, Športnemu društvu Arcont iz Gornje Radgone, Angeli Vrbnjak iz Apač, Miranu Topolovec s.p. - Izdelava PVC oken in vrat Gornja Radgona, Občini Apače, Megras - Gradbeništvo in strojništvo d.o.o. Murska Sobota.

Pripravila:
Vanda Hrovatin

predsednik
Jernej Kocjančič

Društvo SONČEK ZGORNJE GORENJSKE je vpisan v register društev, ki ga vodi Upravna enota Jesenice / zaporedna številka: 168 / matična številka: 1173162 / šifra dejavnosti: 94.991 / davčna številka : 52760545 / e-pošta: soncek@telesat.si naslov: Cesta maršala Tita 65 Jesenice 4271 / telefon : 051 604 - 789 / TR.R:03186-1000368041 / Odločba MDDSZ o vpisu v register invalidskih organizacij številka : IO - 017 / 01 /